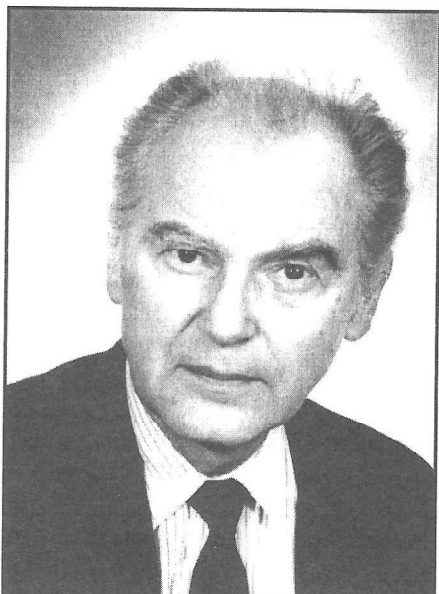

NEDOŽITÉ SEDEMDESIATE NARODENINY ALOJZA HABOVŠTIAKA

Uplynuli už dva roky od chvíle, keď sme na poslednú cestu odprevadili uznávaného vedca – archeológa-medievistu par excellence PhDr. Alojza Habovštiaka, DrSc. Nedávno by sa bol priateľ Alojz dožil sedemdesiatky. Je prirodzené, že sme si toto jubileum 9. mája 2002 mnohí, ktorým bol blízky, pripomenuli. Chýbal nám odvtedy citeľne ako aktívny tvorca na viacerých vedeckých a kultúrnych podujatiach. Z mnohých sú to napríklad každoročné česko-slovenské medzinárodné stretnutia archeológov stredoveku, pri zrode ktorých v roku 1969 stál, jeho dobré nápady a odborné vystúpenie boli by nám veľmi pomohli na 7. konferencii Castrum Bene v Nitre a určite by sa potešil, resp. by svojimi medzinárodnými diplomatickými danosťami pozdvihol reprezentáciu Slovenska na sérii výstav Stred Európy okolo roku 1000, ktorá mala nedávno svoju slávnostnú vernisáž vo výstavných priestoroch Slovenského národného múzea na Bratislavskom hrade.

A tak by sme mohli spomenúť ďalšie podujatia, posty, šance – kde všade ostala medzera, ktorú naplní

len čas nahradiac všetko a každého. Všetko čo sa nám vynorí v myslí v polohe „keby“ už patrí minulosti. Pripomeňme si však nášho kolegu pri jeho nedožitom okrúhlym jubileu, sprítomníme si jeho osobnosť ako spomienku, ale i ako odkaz mladším. Alojz Habovštiak bol totiž nielen skvelým vedcom spolutvorcom a medzinárodne uznávaným predstaviteľom archeológie stredoveku na Slovensku, ale i človekom s cennými povahovými vlastnosťami. Pred mnohými rokmi bol mojim metodickým učiteľom a školiteľom a až do svojich posledných dní prajným a spoľahlivým priateľom. Pociťujem ako poctu, že som pred pár rokmi k jeho šesťdesiatinám v dobe, keď sa od neho odvrátilo šťastie, mal príležitosť napísať hodnotiaci medailón. Tento ďalší mi prichodí zvažovať, žiaľ, už len post quem ako spomienku... Prílev nových faktov sa už zastavil, ukončené, alebo rozpracované diela A. Habovštiaku su stali zdrojom poznávania nových faktov a hodnotenia na základe nových výsledkov bádania.

*Rodák z oravskej obce Krivá (*9. 5. 1932) po absolvovaní štúdia archeológie na Filozofickej fakulte Univerzity Komenského v Bratislave rozvinul svoj vedecký talent v Archeologickom ústave SAV v Nitre. V meste pod Zoborom si založil rodinu a tu si získal aj trvalý okruh priateľov. V Nitre sme ho považovali za „svojho“ aj potom, keď v roku 1969 ho odborný záujem a spoločenské potreby „odvelili“ do Slovenského národného múzea v Bratislave.*

V odbornej kariére Alojza Habovštiaka zohrali okrem intelektuálnych daností, húževnatosti a pevného charakteru dôležitú úlohu dve skutočnosti. Počas univerzitného štúdia to bol dvojsemestrálny

pobyt na Karlovej Univerzite v Prahe, kde si prehĺbil poznatky v oblasti historického a archívneho výskumu. Druhým výrazným podnetom v jeho vedeckej orientácii bol v rokoch 1966-1967 dlhodobý študijný pobyt v Nemecku. Ako štipendista nadácie A. v. Humboldta na univerzite v Göttingene inšpiroval sa tamojšou známou historicko-archeologicko-geografickou školou. Poznatky tvorivo využil vo vlastnej práci pri výskume štruktúry osídlenia a rozvoji metód komplexného terénneho prieskumu a jeho dokumentácie v podmienkach Slovenska.

Terénne výskumy, publikácie a bádateľské programy, ktoré sa spájajú s menom A. Habovštiaka vyznačujú sa komplexnosťou a hĺbkou záberu. Patria k tomu, za čo slovenská archeológia nadobudla dobré postavenie a uznanie v domácom i zahraničnom meradle. Z jeho výskumov spomeniem aspoň také lokality ako sú Bohatá, Levice-Bratka, Kostolany pod Trbečom, Podhorany-Sokolníky, Bítva, Hronský Beňadik. Každá z terénnych akcií mala premyslenú koncepciu, vyznačovali sa precíznou a pragmatickou – teda nie samoučelnou – dokumentáciou. Ako autor publikácií o výsledkoch svojich výskumov A. Habovštiak prezentoval dôsledne svoje bádateľské krédo: archeologické objekty nie sú uzavretým svetom, ale predstavujú významné a plnohodnotné pramene pre riešenie kultúry každodenného života a celý rad širších historických otázok.

Je charakteristické, že v každej z dekád odbornej dráhy Alojza Habovštiaka je niekoľko významných vedeckých výsledkov. Ich výpočet sa zaraďuje do dejín našej vednej disciplíny. Sústredil ich napokon v roku 1985 do veľkej syntetickej monografie o stredovekej dedine na Slovensku. Pravda, stredoveká dedina a s tým súvisiaci výskum štruktúry osídlenia – prakticky prvovýstup v slovenskej archeológii – boli dominantné sféry, v ktorých dosiahol najväčšie úspechy. Od výskumu dediny ako hybnej sily stredovekej ekonomiky sa však odvíjali ďalšie témy v publikáciách A. Habovštiaka. Bol jedným z priekopníkov integrovanej archeológie – venoval maximálnu pozornosť všetkému, čo so životom stredovekej dediny súviselo: sídla feudálnych vlastníkov, kostoly, cintoríny, hnutelná materiálna kultúra rozličných vrstiev stredovekej spoločnosti. Rozviedol pritom témy dotýkajúce sa základných otázok počiatkov slovenských národných dejín – v mysli sa mi vynára napríklad problematika hradísk v Slovenskej bráne, alebo historické pozadie vzniku pevnostného systému v Bini. Samozrejme originálnych výsledkov a podnetov pre ďalšie bádanie je mnoho... Treba si pripomenúť, že Alojz Habovštiak viedol výskumy niekoľkých stredovekých kláštorov. V slovenských podmienkach tým otvoril z pozícií archeológie a s podporou vtedajšej komisie pre archeológiu stredoveku pri Archeologickom ústave SAV v Nitre aj problematiku cirkevných inštitúcií. Teda tematický okruh, ktorý sa od roku 1981 stal samostatnou výskumnou témou.

Posledný úsek vedeckej kariéry Alojza Habovštiaka po roku 1989 bol, žiaľ, už poznačený zhoršujúcim sa zdravím. No predsa – takmer ako na poslednú chvíľu – pribudol k jeho dielu veľký preklad základov muzeológie z nemčiny. Nie je to tradičná prekladová práca. Alojz Habovštiak vypracoval v interdisciplinárnej prepojenosti prakticky prvýkrát jednotnú slovenskú terminológiu tohto odboru a vytvoril nové možnosti jeho ďalšieho vývoja, organizácie a univerzitnej výuky na Slovensku. Ilustruje to nielen lingvistickú disponovanosť autora, ale prezrádza opäť jeden z jeho základných povahových črt: trpezlivosť a pevnú vôľu napriek tlaku času a neprajnosti osudu splniť svoju povinnosť. Stal sa podobne, ako predtým v archeológii stredoveku tvorivým a húževnatým priekopníkom v ďalšom spoločenskovednom odbore. Nás, priateľov – archeológov potešilo, že Alojz Habovštiak mal možnosť ešte precítiť istú satisfakciu a určite aj uspokojenie pri preberaní štátneho vyznamenania. Veľmi sme mu to priali! Patril totiž k tým, ktorí prinášali česť a mier...

Alojz Habovštiak patrí k významným osobnostiam v pomerne krátkych, no úspešných dejinách modernej archeológie na Slovensku. Dobrý vzťah, sympatie a úcta k nemu nie sú motivované vzťahmi v rámci jednej generácie, alebo osobného priateľstva. Je uznávaný vo všetkých vrstvách slovenských archeológov, všetkými, ktorí si vážia pevnosť morálky a vôle a odbornú zdatnosť. V mene slovenských archeológov, jeho kolegov a priateľov vzdávam – spomínajúc na nedožitú sedemdesiatku – hold jeho osobnosti a záslužnému životnému dielu.

Alexander T. Rutkay